

Aleg 1046

# Sprawozdanie

## Wydziału krajowego w przedmiocie organizacyi krajowej Rady konserwatorskiej.

### Wysoki Sejmie!

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 14 lutego 1912., którą uznającej jako rzecz konieczną, by jak najrychlej ustanowiona została krajowa Rada konserwatorska, zwrócił się Wydział krajowy pismem z dnia 26. lipca 1912. L. 106.991/1911 do obu galicyjskich Gron c. k. konserwatorów z wezwaniem, ażeby przedłożyły Wydziałowi krajowemu projekt organizacyi i zakresu działania utworzyć się mającej krajowej Rady konserwatorskiej.

Odpowiadając na powyższe wezwanie przedłożyły Grona c. k. konserwatorów pismem z dnia 13. września 1912. (Lw. 139.021/1912) wspólnie opracowany, obszerny memoriał, oraz projekt statutu krajowej Rady konserwatorskiej z prośbą o wygotowanie na tej podstawie projektu organizacyi krajowej Rady konserwatorskiej i przedłożenie go Wysokiemu Sejmowi do uchwały.

W memoryale swym podnoszą Grona konserwatorów, iż ogłoszony w r. 1911. nowy statut Centralnej Komisji konserwatorskiej we Wiedniu, ułożony bez należytego przygotowania i bez wysłuchania opinii reprezentantów poszczególnych krajów koronnych, koncentruje w wyższym jeszcze stopniu, niż dawniej całą opiekę nad zabytkami w ręku centralnej władzy wiedeńskiej, z zupełnem wyeliminowaniem wpływu autonomicznych czynników krajowych.

Dotychczas czynnik ten reprezentowali konserwatorowie, piastujący swe urzędy jako godności honorowe, którzy mocą swego niezależnego stanowiska i powagi naukowej, nadto w Galicyi, dzięki połączeniu się w dwa autonomiczne Grona, subwencyonowane przez Wydział krajowy i uznane przez polityczną władzę krajową, mogli opiekę nad zabytkami wykonywać samoistnie, bez zbytecznego oglądania się na Centralną Komisję, a często nawet w sprzeczności z nią, o ile jej zapatrywania były niezgodne z przekonaniem konserwatorów, mających z natury rzeczy lepsze i wszechstronniejsze zrozumienie charakteru i znaczenia zabytków krajowych.

Obecnie nowy statut Centralnej Komisji znosi tę instytucję konserwatorów honorowych, którym kraj nasz zawdzięcza wszystko, co w nim dotychczas na polu ochrony zabytków działo się, a natomiast wprowadza ck. [krajowe urzędy konserwatorskie (po jednym dla każdego kraju koronnego), złożone z jednego konserwatora-historyka sztuki, z jednego konserwatora-technika i z odpowiedniego personelu pomocniczego, a nadto tworzy państwową Radę zabytkową, powołując do niej z Galicyi za- edwie 4 członków. Gdy jednakże ta Rada, w myśl statutu, nie wywrze bezpośrednic-

go wpływu na wykonywanie opieki nad zabytkami, ograniczając działalność swą do ustalenia w rzadkich odstępach czasu ogólnych zasad konserwacji zabytków — nie można przyjąć, jakoby przez utworzenie tej Rady zabytkowej słusznym postulatem autonomicznym stało się zadość. Mogłyby one być zaspokojone jedynie przez utworzenie w poszczególnych krajach koronnych krajowych Rad konserwatorskich i przez przyznanie im pozytywnego i decydującego wpływu na tok spraw konserwatorskich.

W razie skoncentrowania całej opieki nad zabytkami w rękę Centralnej komisji, Sejm krajowy, który corocznie przeznaczają znaczne sumy, wahające się pomiędzy 350.000 a 500.000 koron na cele pomników historycznych, nie będzie miał żadnego wpływu na konserwację zabytków. Rola Sejmu krajowego ograniczy się do uchwalenia dotacji — dysponować zaś niemi i faktycznie decydować o ich użyciu będzie wiedeńska Centralna komisya.

Prócz powyższego względu zasadniczego przemawiają — zdaniem Gron konserwatorów — jeszcze inne, nie mniej ważne względy, za koniecznością kreowania krajowej Rady konserwatorskiej. Dotychczas korzystał Wydział krajowy w szerokiej mierze z usług Gron konserwatorów, jużto zasięgając opinii przed przedłożeniem Sejmowi wniosku udzielenia subwencji na konserwację zabytków, jużto wykonywując za ich pośrednictwem kontrolę nad właściwym użyciem przyznanej subwencji.

Z chwilą, gdy Grona przestaną istnieć, Wydział krajowy będzie zmuszony w sprawach powyższych zwracać się do c. k. Centralnej komisji konserwatorskiej. Nie byłoby to jednak zgodne ani z powagą Wydziału krajowego ani z naczelną zasadą autonomii, aby funduszami krajowymi dysponowała pośrednio centralistyczna władza wiedeńska.

Jeżeli wykonywanie opieki nad zabytkami archiwalnymi i przedhistorycznymi powierzone zostanie wyłącznie centralnym władzom wiedeńskim, to naturalną konsekwencją tego stanu będzie, że władze będą dążyły do zapełnienia archiwów i muzeów wiedeńskich najcenniejszymi zabytkami naszego kraju, ku niepowetowanej stracie naszych muzeów i zbiorów.

Jeżeli inwentaryzacja zabytków zostanie powierzona — jak to przewiduje nowy statut Centralnej komisji — centralnym władzom wiedeńskim, będą dotyczące publikacje ogłaszane oczywiście tylko w języku niemieckim i w ten sposób ów tak ważny dział zostanie nauce polskiej wydarty.

Przeto i z tego względu wyłania się konieczność kreowania krajowej Rady konserwatorskiej, któraby prowadziła dalej rozpoczętą już przez Grona konserwatorów inwentaryzację zabytków i publikację wydawnictw.

Rozstrząsając pytanie, kto ma powołać do życia krajową Radę konserwatorską, Rząd czy Sejm, dochodzą Grona do wniosku, że drogą jedynie do celu wiodącą pozostaje utworzenie krajowej Rady konserwatorskiej przez Sejm w własnym zakresie działania, do czego też Sejm już w myśl postanowień §§ 11. i 12. ustawy zasadniczej o reprezentacji Państwa z dnia 21/XII. 1867 Dz. u. p. Nr. 14. posiada najzupełniejszą kompetencję.

Pomijając nawet ową zasadniczą, z ustawy o Reprezentacji Państwa wypływającą kompetencję Sejmu do normowania opieki nad zabytkami, stwierdzić należy, że Sejm jest niewątpliwie uprawniony do ustanowienia krajowej Rady konserwatorskiej, jako organu doradczego swego i Wydziału krajowego dla spraw dotyczących udzielenia subwencji na cele konserwacji zabytków, podobnie jak był kompetentny do utworzenia analogicznych ciał doradczych dla spraw rolniczych i przemysłowych, ustanawiając krajowe komisye rolniczą i przemysłową.

Takim organem doradczym Wydziału krajowego i Sejmu w sprawach ochrony zabytków historycznych są obecnie Grona konserwatorów, a gdy one po wprowadzeniu w życie c. k. krajowych urzędów konserwatorskich przestaną istnieć, miejsce ich powinna zająć krajowa Rada konserwatorska.

W rzeczy samej zatem nie idzie o stworzenie jakiejś nowej instytucji, ale o ulegalizowanie niejako istniejącego już stanu rzeczy i zupełne ukrajowienie Gron konserwatorskich.

Przez utworzenie krajowej Rady konserwatorskiej nie spadnie też na fundusz krajowy żaden nowy ciężar, gdyż subwencya stała, którą obecnie pobierają oba Grona konserwatorów, zostanie przeniesiona na Radę konserwatorską i rozdzielona w równych częściach pomiędzy obie jej sekcye: lwowską i krakowską.

Zawarte w przytoczonym powyżej memoryale Grona konserwatorów wywody uzasadniające potrzebę utworzenia krajowej konserwatorskiej, podziela Wydział krajowy w zupełności.

Również zaarobował Wydział krajowy wygotowany przez Grona projekt statutu przyszłej Rady konserwatorskiej, uzupełniwszy go dodatkowymi postanowieniami, mającymi na celu zapewnienie Wydziałowi krajowemu większej ingerencji w kwestyi mianowania członków utworzyć się mającej Rady, tudzież utrzymanie zasady równouprawnienia obu narodowości.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

**Wysoki Sejm raczy uchwalić:**

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie organizacyi krajowej Rady konserwatorskiej.

2) Sejm ustanawia krajową Radę konserwatorską, jako organ doradczy Wydziału krajowego.

3) Sejm uchwała dołączony ./' statut krajowej Rady konserwatorskiej.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi,  
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Marszałek krajowy:

*Gołuchowski* wr.

Sprawozdawca:

*Mieczysław Gnyszkiewicz* wr.

Członek Wydziału krajowego:

Alegat



## Statut krajowej Rady konserwatorskiej.

§. 1. Sejm krajowy Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ustanawia celem skuteczniejszego wykonywania opieki nad zabytkami przeszłości, jako organ doradczy Wydziału krajowego, **krajową Radę konserwatorską**, która dzieli się na dwie sekcyje, z siedzibami we Lwowie i w Krakowie.

§. 2. Do zakresu działania krajowej Rady konserwatorskiej należy:

I. **Wykonywanie** w porozumieniu z c. k. konserwatorami krajowymi **opieki nad zabytkami przeszłości**, a w szczególności:

- a) prowadzenie na rzecz krajowych muzeów systematycznych wykopalisk przedhistorycznych i ochrona zabytków przedhistorycznych, przypadkowo odkrytych,
- b) wykonywanie opieki nad zabytkami sztuki i historii,
- c) ochrona zabytków archiwalnych,
- d) ochrona piękności kraju i zabytków przyrody.

II. **Naukowa inwentaryzacja powyższych zabytków** i publikacja inwentarzy zabytków, znajdujących się w naszym kraju.

III. **Udzielanie Wydziałowi krajowemu opinii** w sprawach subwencji krajowych na konserwację zabytków i wykonywanie kontroli nad właściwem i odpowiadającym przeznaczeniu użyciem subwencji przez strony interesowane.

IV. **Udzielanie Wydziałowi krajowemu opinii** w sprawach dotyczących demolacji, przebudowy lub adaptacji zabytków sztuki i historii, tudzież w sprawach dotyczących zabytków przyrody, które w drodze rekursów od orzeczeń niższych instancji będą przedmiotem decyzji Wydziału krajowego.

§. 3. Przewodniczącym krajowej Rady konserwatorskiej jest Marszałek krajowy.

Dwóch zastępców Przewodniczącego, to jest jednego dla Sekcyi lwowskiej, a drugiego dla Sekcyi krakowskiej, oraz członków krajowej Rady konserwatorskiej, mianuje Wydział krajowy na lat sześć na propozycję krajowej Rady konserwatorskiej, po raz pierwszy zaś na propozycję gron c. k. konserwatorów Galicyi wschodniej i zachodniej.

Propozycją tą nie jest Wydział krajowy wiązany.

§. 4. Każda sekcyja krajowej Rady konserwatorskiej składa się:

- a) z zastępcy przewodniczącego,
- b) z dwunastu fachowych znawców zabytków przedhistorycznych, artystyczno-historycznych i archiwalnych; w sekcyi lwowskiej z uwzględnieniem obu narodowości,
- c) z dwóch reprezentantów duchowieństwa Galicyi wschodniej względnie zachodniej; w sekcyi lwowskiej jeden z tych reprezentantów ma być obrządku greckokatolickiego,
- d) z jednego reprezentanta Rady miasta Lwowa, względnie Krakowa,
- e) z c. k. konserwatorów krajowych.

§. 5. Każda z sekcyi krajowej Rady konserwatorskiej wybiera ze swego grona drugiego zastępcę przewodniczącego i sekretarza.

§. 6. Zastępcy przewodniczących i członkowie krajowej Rady konserwatorskiej spełniają swe czynności bezpłatnie, należy się im jednak zwrot dyet i kosztów podróży według normy ustalonej przez Wydział krajowy.

§. 7. Sekcyje krajowej Rady konserwatorskiej zбираją się na posiedzenia w miarę potrzeby. Do ważności uchwał potrzeba obecności najmniej sześciu członków każdej sekcyi.

§. 8. Każda sekcyja krajowej Rady konserwatorskiej utrzymuje stałe krajowe Biuro konserwatorskie dla załatwiania spraw administracyjnych, połączonych z wyko-

nywaniem opieki nad zabytkami. Kierownikiem tego Biura jest pierwszy, względnie w jego zastępstwie, drugi zastępca przewodniczącego.

Czynności administracyjne Biura spełnia za stosownem wynagrodzeniem sekretarz dotyczącej sekcji, względnie urzędnik mianowany za zgodą Wydziału krajowego przez sekcję krajowej Rady konserwatorskiej z poza grona jej członków.

§. 9. Sejm krajowy przeznaczają corocznie stałą dotację na pokrycie wydatków administracyjnych obu sekcji krajowej Rady konserwatorskiej, tudzież na niecierpiące zwłoki wydatki połączone z ochroną zabytków.

§. 10. Obie sekcje krajowej Rady konserwatorskiej urządzają co trzy lata wspólne zjazdy naukowe dla ustalania zasad racjonalnej opieki nad zabytkami i propagowania idei ochrony zabytków wśród ogółu społeczeństwa.

